
પ્રવચન નં. ૨૫૧ ગાથા-૧૭૩-૧૭૬, મંગળવાર, જેઠ વદ ૨, તા. ૧૨-૦૬-૧૯૭૯

‘સમયસાર’ ભાવાર્થ પછી બીજો પેરેગ્રાફ છે. ‘સમ્યગ્દષ્ટિને...’ એટલે શું ? કે, આત્મા જે છે એ શુદ્ધ સચ્ચિદાનંદ શુદ્ધ સ્વરૂપ છે. એનું મૂળ સ્વરૂપ સત્ છે અને જ્ઞાન, આનંદાદિ એનો સ્વભાવ છે. એની દશામાં જે પુણ્ય ને પાપના ભાવ થાય એ તો આસ્રવ છે. આસ્રવ એટલે બંધના કારણ છે. જેમ વહાણમાં છિદ્ર હોય અને પાણી આવે એમ આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યઘન આનંદકંઠ પ્રભુ છે છતાં જેને ભાન નથી, એને અંદર મિથ્યાત્વને લઈને (તેનો અનુભવ થતો નથી). અહીં વધારે એ વાત લેવી છે.

વસ્તુસ્વરૂપ શુદ્ધ ચૈતન્ય છે તેનું જ્ઞાન ને ભાન નથી, એ આત્મા સિવાય પર પદાર્થનો કર્તા થાય છે અને અંદર રાગ ને પુણ્ય ને પાપના ભાવ થાય, હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વિષય-ભોગ પાપ (ભાવ છે). દયા, દાન, વ્રત, તપ, ભક્તિ એ પુણ્ય (ભાવ છે), પણ બેય આસ્રવ

છે એટલે બંધના કારણ છે. એ બંધના કારણનો (જેને અભાવ થયો છે એવો) સમ્યગ્દષ્ટિ (અર્થાત્ જેને) સ્વરૂપની અંતરદષ્ટિ થઈ છે, શુદ્ધ ચૈતન્ય આનંદકંઠ પ્રભુ, એની સત્ય દષ્ટિ થઈ છે અને તે ચૈતન્યસ્વરૂપ પવિત્ર (છે) તેનો અહીંયાં અનુભવ (થયો છે), એને શુદ્ધ ચૈતન્યને અનુસરીને જે આનંદનું વેદન આવવું જોઈએ તે વેદન થઈને અનુભવ થયો હોય તેને સમ્યગ્દષ્ટિ કહેવામાં આવે છે. આ સમ્યગ્દષ્ટિની વ્યાખ્યા ! આહા..હા...! બાકી આ પુણ્ય અને પાપના ભાવ (થાય) એ મારું કર્તવ્ય છે એમ જે માને છે એ તો મિથ્યાદષ્ટિ, અજ્ઞાની મૂઠ છે. અનાદિનો ચાર ગતિમાં ચોરાશીના અવતારમાં રખડે છે. આહા..હા...! ઈ પરવસ્તુનો કર્તા થાય છે અને પોતામાં થતાં વિકારના પરિણામનો રચનારો, કરનારો, બનનારો, સ્વામી થાય છે ત્યાં સુધી તે મિથ્યાદષ્ટિ, અજ્ઞાની, મૂઠ છે. આહા..હા...! આવું સ્વરૂપ આકરું !

જ્યારે આ ભગવાનઆત્મા વસ્તુ છે ને ? પદાર્થ છે, તત્ત્વ છે, સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ છે. એનો જેને પુણ્ય અને પાપના ભાવથી જુદું છે ઈ તત્ત્વ એમ અંદર ભાન થાય ત્યારે તે સમ્યગ્દષ્ટિ થાય અને ત્યારે તેને અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ આવે ત્યારે તે સુખને પંથે પડ્યો છે એમ કહેવાય. અને એનું જ્યાં ભાન નથી અને પુણ્ય ને શુભ-અશુભ ભાવનો કર્તા થઈને મિથ્યાત્વભાવથી ત્યાં રોકાયેલો છે એ દુઃખને પંથે છે. આ..હા...! આવી વાતું છે, બાપુ ! જગતથી જુદી બહુ. આ..હા...!

એ ‘સમ્યગ્દષ્ટિને મિથ્યાત્વનો...’ એટલે વિપરીત માન્યતાનો એટલે કે પરનું કરી શકું, પરનું ભલું-ભૂંડું કરી શકું, પુણ્ય-પાપના ભાવ એ મારા, વિકાર છે એ ત્રિકાળી સ્વભાવથી ભિન્ન છે છતાં એ વિકાર પરિણામ મારા (છે) એવી માન્યતાવાળાને અહીંયાં મિથ્યાત્વ કહે છે. મિથ્યાશ્રદ્ધા (કહે છે). આહા..હા...! અને ‘અનંતાનુબંધી કષાય...’ એ મિથ્યાત્વની સાથે અનંત સંસારના કારણ, રખડવાના એવા રાગ-દ્વેષ એને અહીંયાં અનંત અનંતાનુબંધી (કહે છે). અનંત એટલે મિથ્યાત્વની સાથે રહેલા કષાયો, રાગ ને દ્વેષ, તેને અહીંયાં અનંતાનુબંધી કષાય કહે છે. ઝીણી વાત છે, બાપુ ! ધર્મ કોઈ બીજી ચીજ છે. આ..હા..હા...!

એ ‘સમ્યગ્દષ્ટિને મિથ્યાત્વનો અને અનંતાનુબંધી કષાયનો ઉદય નહિ હોવાથી...’ એને મિથ્યાત્વ ભાવ પણ નથી અને મિથ્યાત્વ સાથે અનંત સંસારનું કારણ જે કષાય, એ પણ તેને નથી. આ ઝીણી વાત છે બહુ, બાપુ ! આ..હા..હા...! ‘તેને તે પ્રકારના ભાવાસ્રવો તો થતા જ નથી...’ સમ્યગ્દષ્ટિને મિથ્યાશ્રદ્ધા અને મિથ્યાત્વની સાથે રહેલા અનંત સંસારના કારણરૂપ રાગ-દ્વેષ એ ધર્મની દષ્ટિ અને આત્મા-દષ્ટિ થયો, આત્મજ્ઞાન થયું ત્યારે એ ભાવ તો એને હોતા નથી. આહા..હા...!

‘તેને તે પ્રકારના ભાવાસ્રવો...’ એટલે પુણ્ય ને પાપના ને મિથ્યાત્વ ભાવ, તેને તે પ્રકારના મિથ્યાશ્રદ્ધા અને અનંત સંસારના કારણના ભાવાસ્રવ એટલે જે પરિણામથી નવા બંધન થાય તેવા ‘ભાવાસ્રવો તો થતા જ નથી...’ આહા..હા...! સમજાય છે કાંઈ ? માર્ગ

બહુ જુદી જાતનો (છે), બાપુ ! ધર્મ કોઈ એવી ચીજ છે (કે) અનંતકાળમાં એણે (કરી નથી). ચોરાશીના અવતાર અનંતકાળથી કરે છે. કેમકે એ તો અનાદિ આત્મા છે, એ કંઈ નવો નથી, તેમ કૃત્રિમ નથી, કોઈએ કરેલો નથી, એ તો છે વસ્તુ. અનાદિની ચીજ છે એની ખબરુ વિના ચોરાશીના અવતારમાં રખડે છે એનું રખડવાનું બંધ ક્યારે થાય ? કે, આત્મા પરિપૂર્ણ પરમાત્મસ્વરૂપ છું અને એ પુણ્ય ને શુભ-અશુભ જે દયા, દાન, વ્રતના પરિણામ (થાય) એ પણ મારી ચીજ નહિ... આ..હા..હા...! એવું જ્યાં અંતર ભાન થાય ત્યારે તેને તે પ્રકારના આસ્રવો એટલે મિથ્યાશ્રદ્ધા અને તેની સાથમાં રહેલા રાગ-દ્વેષ, એવા પરિણામ એને હોતા નથી. અરે...! અજાણ્યાને એક એક ભાષા અજાણી લાગે.

‘અને મિથ્યાત્વ તેમ જ અનંતાનુબંધી કષાય સંબંધી બંધ પણ થતો નથી.’ કેમકે એ ભાવ નથી તો પછી નવો બંધ પણ એને લઈને થતો નથી. આ..હા...! જરીક ઝીણી વાત છે, ભાઈ ! ગમે તેટલી વાત એને સહેલી કરીને મૂકે પણ એની મર્યાદામાં સહેલી થાય ને ? આ..હા...! હવે આ જરી ઝીણું આવ્યું છે આ.

‘(ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિને...)’ સમ્યગ્દર્શન તો થયું છે પણ ક્ષાયિક એટલે કે જે હવે નાશ ન થાય અને કેવળજ્ઞાન, પરમાત્મપદને પ્રાપ્ત કરે ત્યાં સુધી ક્ષાયિક ભેગું રહે એવું એ ક્ષાયિક સમ્યગ્દર્શન. પૂર્ણાનંદનો નાથ પ્રભુ ! એનો અનુભવ થઈને એના જ્ઞાનમાં, વર્તમાન જ્ઞાનમાં એ પૂર્ણ સ્વરૂપનું જ્ઞાન થઈને, આ પૂર્ણ સ્વરૂપ આવું છે એવી જે પ્રતીતિ જ્ઞાનમાં જ્ઞેય થઈને આત્માને પ્રતીતિ થાય અને તે પ્રતીતિ ક્ષાયિક થાય કે જે થઈ તે જાય નહિ. આહા..હા...!

એવા ‘(ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિને સત્તામાંથી મિથ્યાત્વનો ક્ષય થતી વખતે...)’ આહા..હા...! અધિકાર એ જાતનો આવ્યો છે, બાપુ ! શું થાય ? આ..હા...! અંતર સ્વરૂપ ભગવાન સચ્ચિદાનંદ નિર્મળાનંદ પ્રભુ ! અતીન્દ્રિય આનંદ ને અતીન્દ્રિય જ્ઞાન ને અતીન્દ્રિય શાંતિનો સાગર છે ઈ ! વસ્તુ છે, આત્મા પદાર્થ છે. એમાં અનંત અનંત શાંતિ ને અનંત આનંદ, અતીન્દ્રિય આનંદ અનંત અનંત (ભર્યો છે). એવી અનંત અનંત શક્તિઓનો એ સાગર છે ! એવું જેને અંતરમાં સન્મુખ થઈને, પરથી વિમુખ થઈને એવી દષ્ટિ પ્રગટ થઈ કે જે ક્ષાયિક એટલે તેને વિઘ્ન કરનાર રાગ, મિથ્યાત્વાદિનો અંશ રહ્યો નહિ. એવું ‘(ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિને સત્તામાંથી...)’ આહા..હા...! ‘(મિથ્યાત્વનો...)’ વિપરીત શ્રદ્ધાનો ‘(ક્ષય થતી વખતે જ અનંતાનુબંધી કષાયનો...)’ આ..હા..હા...! એ અનંત સંસારનું કારણ એવા રાગ-દ્વેષનો પણ એને અભાવ છે. ‘(તે સંબંધી અવિરતિ...)’ આ..હા..હા...! હજી શબ્દોય ન આવડતા હોય ત્યાં (આ સમજાય કેવી રીતે ?)

આ તો અધ્યાત્મશાસ્ત્ર છે, આ કાંઈ લૌકિક વાત નથી. ભાષા જ અધ્યાત્મ છે. આત્મા અંદર આનંદનો નાથ પ્રભુ ! અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર છે. એનું એવું અંતરમાં ભાન

થઈને પ્રતીતિ થઈ કે જે પ્રતીતિને કાળે મિથ્યાત્વ સંબંધીનો તો ક્ષય થયો, અનંતાનુબંધી ક્ષાયનો પણ નાશ થયો (તથા) ‘(તે સંબંધી અવિરતિ...)’ આહા..હા...! એ સંબંધી જે અવિરતિ એટલે એ મિથ્યાત્વ ને અનંતાનુબંધીને લગતી જે અવિરતિ. આહા..હા...! બધી ભાષા ઝીણી કરી.

‘(અવિરતિ અને યોગભાવનો...)’ શું કહે છે ? આત્મામાં એક અજોગ એવો સ્વભાવ છે. (આત્મ) પ્રદેશમાં આ કંપન થાય છે એ તો વિકાર છે. અંતર સ્વરૂપમાં એક અજોગ નામનો (સ્વભાવ છે). જેમ આત્મામાં જ્ઞાન, આનંદાદિ, શાંતિ આદિ સ્વભાવ છે તેમ એક અજોગ નામનો એનો ગુણ – સ્વભાવ છે. એ અજોગ નામના ગુણનું પણ (પરિણમન થાય છે). આહા..હા...! ‘(યોગભાવનો પણ ક્ષય થઈ...)’ એક અંશે પણ એ અજોગભાવનો અંશ પ્રગટ થાય છે. એટલે કંપનભાવનો એટલો એને નાશ થાય છે. બધી ભાષા જુદી જાત છે. ચોથે ગુણસ્થાને, હોં !

આત્મા હજી તો પાંચમું, છઠ્ઠું ને કેવળજ્ઞાન, પરમાત્મા થાય એ તો તેરમું (ગુણસ્થાન) જુદું. મેડીએ ચડવામાં જેમ દાદરાનાં પગથિયાં હોય છે એમ ગુણધારાના ચૌદ પગથિયા હોય છે. એ માઘલું ચોથા ગુણસ્થાનની ધારાની વાત અત્યારે ચાલે છે. આ..હા...! એ ચોથા ગુણસ્થાનની ધારામાં ક્ષાયિક દશા જ્યાં થઈ, ભલે ગૃહસ્થાશ્રમમાં હો, પણ અંતરમાં એ સ્વામીપણું એને રાગનું અને રાજનું ઊડી ગયું છે. રાજ હોય મોટું ચક્રવર્તીનું તોપણ સ્વામીપણું જેને અંતરમાંથી ઊડી ગયું છે. આહા..હા...!

અંતરમાં ભગવાન અંતર આનંદનું દળ છે, આનંદનું દળ ! આ..હા..હા...! અતીન્દ્રિય આનંદનું દળ પિંડ પ્રભુ આત્મા છે. આહા..હા...! એવું જ્યાં અંતરની દૃષ્ટિ ને સન્મુખ થઈને ભાન થયું તો કહે છે કે, મિથ્યાત્વ ને અનંતાનુબંધી તો ગયા પણ એને લગતી અવિરતિનો અંશ પણ ગયો અને એને લગતા યોગના કંપનના અંશનો પણ એટલો અભાવ થયો. કેમ ? કે, સમ્યગ્દર્શન એટલે ‘સર્વ ગુણાંશ તે સમકિત’. જે આત્મા પ્રભુ છે,... આ તો હાડકાં, દેહ જડ માટી છે, આ કાંઈ આત્મા નથી, આ તો માટી, ધૂળ છે. આ વાણી ધૂળ જડ છે. અંદર એક કર્મ છે, પૂર્વે પુણ્ય-પાપ, શુભ-અશુભ ભાવ કરેલા હોય (એવા) પુણ્ય, પાપ. આ પુણ્યના ઉદયને લઈને બે-પાંચ લાખ પૈસા (-રૂપિયા) મળે ને ? બુદ્ધિ વિનાના હોય પણ છતાં કરોડો પૈસા પેદા કરે. ઈ પૂર્વના પુણ્યને કારણે છે. ઈ એક જડકર્મ છે. એ જડથી પણ પ્રભુ તો અંદર જુદો છે. આહા..હા...! એમાં દયા, દાન ને વ્રતના પરિણામ ને કામ, ક્રોધના પરિણામથી પણ એ જુદો છે. એવું જુદાનું ભાન થયું તો એમાં જેટલા ગુણો છે એની એક અંશે શક્તિઓની વ્યક્તતા થઈ. એ એમ કહે છે કે, તે કાળે યોગનો અંશ પણ ગયો અને અજોગનો અંશ પણ વ્યક્ત – પ્રગટ થયો. આહા..હા...! સમજાય છે કાંઈ ?

આ..હા..હા...! ‘(યોગભાવનો પણ ક્ષય થઈ ગયો હોય છે...)’ ક્ષાયિક સમકિત લીધું છે ને ? ક્ષયોપશમ (સમકિતમાં) પણ અંશે હોય છે પણ આ તો ક્ષાયિક (સમકિત) લીધું. આ..હા..હા...! જેનું મૂળ તોડી નાખ્યું આખું ! ફરીને ઊગે નહિ. એવી આત્માના આનંદના સ્વરૂપની, જ્ઞાનમાં વસ્તુને જ્ઞેય બનાવીને વર્તમાન જ્ઞાનની દશામાં આખા તત્ત્વને જ્ઞેય બનાવીને જે અંતરમાં એ જ્ઞાન થઈને પ્રતીતિ થઈ એ પ્રતીતિ અહીંયાં ક્ષાયિક કરવામાં આવી છે. એ ક્ષાયિક પ્રતીતિમાં વિપરીત માન્યતા અને એની સાથે રહેલા રાગ-દ્વેષ, એનો તો એને અભાવ છે, પણ તેને લગતો અવિરતિ ભાવ જે છે એ પણ નાશ થાય છે અને તેમાં યોગના કંપનનો ભાવ જે છે એક અંશે એનો પણ નાશ થાય છે અને અજોગનો એક અંશ પ્રગટ થાય છે. આહા..હા...!

હજી ગૃહસ્થાશ્રમમાં હો, સાધુ ચીજ તો અલૌકિક, બીજી ચીજ છે ! શ્રાવક પણ કોઈ અલૌકિક છે ! શ્રાવક એટલે આ વાડાના શ્રાવક છે એ કંઈ (શ્રાવક નથી). અંદરમાં આત્મઅનુભવ થઈ અને સ્વરૂપમાં લીનતાનો, આનંદનો અંશ વધે ત્યારે તેને શ્રાવક કહેવામાં આવે અને એમાંથી વિશેષ અતીન્દ્રિય આનંદનું (વેદન આવે), પ્રચુર અતીન્દ્રિય આનંદનો અંદરથી ઊભરો આવે, આનંદનું પ્રચુર સ્વસંવેદન (આવે), એને સાધુ કહેવામાં આવે છે. અર..ર..ર.....! ‘સાધતે ઈતિ સાધુ’ ! જે અનંત સ્વભાવ છે તેને સાધે છે, ગુણ અનંત છે તેને સાધે માટે સાધુ. આહા..હા...! એ સાધુને પણ તેટલા પ્રકારનું ક્ષાયિક સમકિત સહિત સાધુપણું હોય છે, તો એને મિથ્યાત્વ અને બીજા બે કષાય પણ નથી અને અહીં તો ચોથે ગુણસ્થાનથી પણ તેને લાયક અવિરતિ અને તેને લાયક યોગનો અંશ નાશ થઈ ગયો છે. આહા..હા...! એમ કહીને એમ કહેવા માગે છે કે, પ્રભુ ! અનંત અનંત ગુણનું ગોદામ આત્મા છે. બાપુ ! આત્મા અનંત ગુણનું ગોદામ, બાપુ ! એણે કે દિ’ સાંભળ્યો છે ? આ..હા..હા...!

અનંત જેની સંખ્યાનો પાર ન મળે. અનંત... અનંત... અનંત... અનંત... અનંત... અનંત... અનંત... એને અનંતા ગુણાકાર કર્યા જ કરો તોપણ એ છેલ્લે અનંતનો છેલ્લો અનંત આવે નહિ એટલા બધા એક એક આત્મામાં ગુણ ભર્યા છે. આહા..હા...! એ બધાય ગુણો ક્ષાયિક સમકિત થતાં બધા ગુણોનો એક અંશ પ્રગટરૂપે અનુભવમાં વ્યક્તરૂપે આવે છે. આહા..હા...! સમજાય છે કાંઈ ?

અહીં તો હવે આપણે આ ઓગણીસમી વાર ચાલે છે. આ ‘સમયસાર’ તો પહેલેથી અક્ષરેઅક્ષર અઢાર વાર તો પૂરું થઈ ગયું છે. આ તો ઓગણીસમી વાર ચાલે છે. આ..હા...! ઝીણી વાતું બહુ, બાપુ ! દેહથી તો ભિન્ન પ્રભુ (છે) પણ અંદર દયા, દાન, વ્રત ને તપનો વિકલ્પ, રાગ ઊઠે છે એનાથી પ્રભુ અંદર ભિન્ન છે. આ..હા..હા...! એવો પ્રભુ ચૈતન્ય ભગવાન ! સત્ ચિદાનંદ સત્ છે અને ચિદ્ જ્ઞાનાનંદ છે એવું અંતરમાં જેવી ચીજ, જેવડી

ચીજ છે એવડી ચીજનું જેને અંતરમાં જ્ઞાન થઈને પ્રતીતિ, શ્રદ્ધા થઈ તેને અનંતા ગુણ જેટલી સંખ્યામાં છે એ બધા ગુણોનો એક અંશ શક્તિમાંથી વ્યક્તતા આવે છે. આ..હા..હા...! ભાષા ફેર, ભાવ ફેર. કહો ! સમજાણું કાંઈ ?

ચોથે ગુણસ્થાને યોગના અંશનો ક્ષય થાય છે (એમ) કહે છે. પૂરો યોગ ભલે ચૌદમે (ગુણસ્થાને) થાય. ગુણસ્થાન ચૌદ છે તે. આ..હા...! પણ અહીં પણ તેને 'સંબંધી અવિરતિ અને યોગભાવનો પણ ક્ષય થઈ ગયો હોય છે...' આ..હા..હા...! ભગવાન પૂર્ણાનંદ પ્રભુ ! જ્ઞાનાનંદ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ ! એનું શુદ્ધ ચૈતન્યઘન અનાદિથી છે પણ એના ભાન વિના શરીર મારું, શરીરની ક્રિયા હું કરું ને કો'કનું ભલું કરી દઉં ને કો'કનું ભૂંડું કરી દઉં ને એવો જે મિથ્યાત્વ ભાવ... આ..હા..હા...! એવો જે સ્વભાવથી વિપરીત ભાવ એવા મિથ્યાત્વની સાથે રહેલા રાગ-દ્વેષ, એને લઈને ઈ ચાર ગતિમાં ચોરાશીના અવતારમાં રખડે છે. આ..હા...! એને રખડવાનું ક્યારે ટળે ? કે, જેમાં તે ભાવ, વિકાર ને વિકારનું ફળ જે અંદર સ્વરૂપમાં નથી, એવો જે સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ આત્મા ! એનું અવલંબન લેતા જે કંઈ અંદર અજ્ઞાન ને રાગ-દ્વેષ ને તે પ્રકારનો કષાય ટળે છે એ ટાણે તેને લગતા અવિરતિ ને યોગભાવનો અંશ પણ ટળે છે. આહા..હા...! અજાણ્યા નવી ભાષા(વાળાને) તો તદ્દન નવું લાગે. અહીં તો ચુમ્માલીસ વર્ષથી (આ) ચાલે છે. આ..હા...! આ તો અંતરની વાતું છે, બાપુ ! બહારની વાતું અત્યારે અહીં ક્યાંય છે જ નહિ. બહારની વાતું બધે છે.

આ અંતર પ્રભુ કોણ છે ? આ (શરીર દેખાય એ) તો માટી છે. એની આ બધી દશાઓ થાય છે એ પણ એ માટીને લઈને (થાય છે), આત્માને લઈને નહિ. આહા..હા...! આ હાલવું-ચાલવું, બોલવું બધી જડની પર્યાય - અવસ્થા છે, આત્માથી નહિ. કેમ બેસે ? આખો દિ' હું કરું, હું કરું... આ મેં કર્યું, મેં આને કરી દીધું ને મેં આનું કર્યું... 'નરસિંહ મહેતા' પણ કહે છે ને ! વૈષ્ણવમાં થયા ઈ ! 'હું કરું, હું કરું એ જ અજ્ઞાન છે, શકટનો ભાર જેમ શ્વાન તાણે' ગાડા હેઠે ફૂતરું (હોય) એને ઠુંઠું અડે (તો ઈ એમ માને કે), ગાડું મારાથી ચાલે છે ! એમ અજ્ઞાની દુકાનને થડે કે ઘરે જઈને બેઠો હોય ત્યાં (એમ માને કે), આ બધા ઘરના, દુકાનના કામ મારાથી થાય છે, એ બાયડી મારી ને છોકરા મારા, મેં એને પરણાવ્યા ને મેં એને ઠેકાણે નાખ્યા ને મેં એને રળવાને રસ્તે દોરી દીધા.. આહું જે અજ્ઞાન ને મિથ્યાત્વ ભાવ... આહા..હા...! એ ચાર (ગતિમાં રખડાવનારો ભાવ છે).

મુમુક્ષુ :- બધુંય અજ્ઞાન ?

ઉત્તર :- બધું મિથ્યા છે. 'સુમનભાઈ'ને એણે ભણાવ્યો હતો. પાંત્રીસ હજાર રૂપિયા ખર્ચીને ભણાવ્યો ! અને અત્યારે આઠ હજારનો એમના દીકરાને પગાર છે. 'મુંબઈ' !

મુમુક્ષુ :- એનાથી શું વળ્યું ?

ઉત્તર :- ધૂળ ! ડાળિયા શા ? છોકરા કોના ? પૈસા કોના ? વાતું કોની ? શું છે

આ ? પાંત્રીસ હજાર તે દિ' ખચ્ચા (ઈ) વકીલાતમાં પાપ કરીને ભેગા કર્યા હતા. કોર્ટમાં પાંચ કલાક જાતા (ત્યારે) બસો રૂપિયા લેતા. પાંત્રીસ વર્ષ પહેલાંની વાત છે, હોં ! અત્યારે તો બધી (ચીજ) મોંઘી થઈ ગઈ ને ! અત્યારે તો દાણા મોંઘા થયા એટલે પૈસા સોંઘા થઈ ગયા. પહેલાના એક લાખ અને અત્યારના પચીસ લાખ, બેય સરખા. આહા..હા...! અરે...! કોના દીકરા ? કોના બાપ ? ભાઈ ! અરે..રે...! અરે...! એમાં દયાનો ભાવ આવે એ રાગ છે, ઈ જીવનો નહિ, ભાઈ ! પ્રભુ ! તને તારી પ્રભુતાની ખબર નથી. આહા..હા...! પરને નહિ મારવાનો ને બચાવવાનો ભાવ આવે પણ ઈ કાંઈ બચાવી શકે નહિ. પરનું તો એને કારણે થાય પણ આ જાણે કે, બચાવી દઉં એવો ભાવ આવે, રાગ (આવે), એ રાગનો સ્વામી થાય તે મિથ્યાદષ્ટિ છે. આ..હા...! એ આત્માના સ્વભાવની શાંતિને હણે છે. આહા..હા...!

અહીં કહે છે કે, જેને આવો પ્રભુ છે એવું જ્યાં અંતરમાં ભાન થયું, જ્ઞાતા-દષ્ટા થયો, સ્વરૂપ જ્ઞાન ને આનંદાદિ છે, તેને જ્ઞાનની પર્યાયમાં - વર્તમાન દશામાં, તેનું જેટલું, જેવડું સ્વરૂપ છે તેવું તેને જણાયું અને જાણીને પ્રતીત થઈ એ પ્રતીતમાં વિપરીત મિથ્યાત્વ ને અનંતાનુબંધી કષાય તો એને આવતો નથી પણ તેને તે સંબંધી અવિરતિ અને યોગભાવ પણ ટળી ગયો છે. આ..હા..હા...! વાડામાં તો વાતું આ કરે, દયા પાળો, વ્રત કરો, અપવાસ કરો, દયામંડળી કરો ને આ ધૂળ કરો ને પાંચ-પચીસ હજાર ભેગા કરે, લાખ-બે લાખ-પાંચ લાખ ભેગા કરીને બીજાને સહાય કરો. શું કરે ? ધૂળ ! આ..હા...! ભાઈ ! ઝીણી વાત, બાપા !

આ આંગળી જડ છે, ધૂળ છે, આ તો માટી (છે). ઈ આ ચાલે છે ઈ જડ જડને કારણે (ચાલે છે), આત્માને કારણે નહિ. આહા..હા...! એ માને કે મારાથી થાય છે તે દષ્ટિ તેની સત્યનું ખૂન કરનાર અસત્ય છે. અસત્ય કહો કે મિથ્યા કહો, મિથ્યા કહો કે મિથ્યાદષ્ટિ કહો (બધું એકાર્થ છે). આહા..હા...! આવી વાતું છે. ચોરાશીના અવતાર અનંતકાળથી (કરી રહ્યો છે). ચોરાશી લાખ યોનિમાં એક એકમાં અનંત વાર અવતર્યો છે. અબજોપતિ અનંત વાર થયો, માણસ અનંત વાર થયો, સ્વર્ગ(માં) અનંત વાર (ગયો), ઢોર અનંત વાર થયો, કીડી, કાગડો, કૂતરો અનંત વાર થયો. બાપા ! અનંત ભવ થયા. આમ ભૂતકાળમાં ભવ વિનાનો કોઈ દિ' રહ્યો નથી. આ ભવ પહેલા ભવ, પહેલા ભવ, પહેલા ભવ... ભવ... ભવ... ભવ... અનાદિથી ભવમાં પરિભ્રમણ કરી રહ્યો છે. આહા..હા...! એને પરિભ્રમણને મટવાનો ઉપાય આ છે. આહા..હા...!

આત્મા પુણ્ય, શુભ દયા, દાન, વ્રતના પરિણામથી પણ જુદો (છે) અને પોતાના સ્વભાવથી પરિપૂર્ણ ભરેલો ! આ..હા..હા...! રાગ ને દયા, દાનથી ખાલી અને પોતાના અનંત ગુણના સ્વભાવથી ભરેલો એવું જ્યાં અંતરમાં જ્ઞાન ને આનંદની પ્રતીતિ થાય છે ત્યારે કહે છે

કે તે તે કાળે અમુક અમુક અવિરતિ અને યોગનો પણ નાશ થઈ જાય છે. એકલા મિથ્યાત્વ અને અનંતાનુબંધી ગયા એટલો નાશ થયો એટલો એમ નહિ. આહા..હા...!

મુમુક્ષુ :- મિથ્યાત્વની ભૂમિકાનો બધો વિકાર ગયો.

ઉત્તર :- ઈ ગયું એટલે એને જેટલા ગુણો છે, શક્તિ, સત્ત્વ ત્રિકાળી પ્રભુ ! જ્ઞાન, દર્શન, આનંદાદિ અનંત... અનંત... અનંત... એની શક્તિ છે. શક્તિ એટલે ગુણ. દરેક ગુણનો અંશે, વસ્તુનું જ્ઞાન ને અનુભવ થતાં, એ દયા, દાનના વિકલ્પથી - રાગથી પણ પ્રભુ ભિન્ન છે. આહા..હા...! એવી ધર્મની પહેલી દશા, ધર્મની પહેલી સીઢી... આ..હા..હા...! એ હજી ધર્મની પહેલી સીઢી (છે). આહા..હા...! તે દશામાં પણ જેટલા ગુણો સંખ્યાએ અનંત છે એ બધાનો વ્યક્ત અંશ પ્રગટ થાય છે, તો અજોગગુણ જે છે એનો અંશ પણ પ્રગટ થતા તે કાળે જોગના કંપનનો એટલો તો નાશ થઈ જાય છે. આહા..હા...! આવી વાતું છે. આ કઈ જાતની વાતું ?

આ તો પરમાત્મા સર્વજ્ઞદેવ ત્રિલોકનાથ પરમેશ્વરપદ જેને પ્રગટ થયું એને ત્રણકાળ ત્રણલોક જણાણ એની વાણી ઈચ્છા વિના નીકળે. ઠું ધ્વનિ ! એમાં આવેલી આ વાત છે. જગતને બહુ કઠણ પડે, બાપુ ! આખે બીજે પંથે - રસ્તે ચડી ગયું જગત. ધર્મગુરુઓને નામે પણ બીજે રસ્તે ચડાવી દીધા છે. આહા..હા...! દયા પાળો ને વ્રત કરો ને અપવાસ કરો ને ભક્તિ કરો ને પૂજા કરો ને દાન કરો ને મંદિર બનાવો ને દાનમાં પૈસા ખર્ચો... એમાં શું છે ? બાપુ ! એ ક્રિયા તો પરની, જડની છે. એમાં કદાચિત્ રાગ મંદ કર્યો હોય તો પુણ્ય, શુભભાવ છે, એ બંધનું કારણ છે.

મુમુક્ષુ :- એને ધર્મ માને તો ?

ઉત્તર :- ધર્મ માને તો મિથ્યાત્વ છે. એ તો મિથ્યાદષ્ટિ - જૂઠી દષ્ટિ છે, સત્યથી વિરુદ્ધ દષ્ટિ છે. આહા..હા...!

(અહીંયાં કહે છે) 'તેથી તેને તે પ્રકારનો બંધ થતો નથી;...' શું કહે છે ? તે પ્રકારનો અવિરતિનો અંશ નથી, યોગનો તે પ્રકારનો ક્ષય થયો માટે તે પ્રકારનો બંધ પણ તેને થતો નથી. આ ઘણું ગોઠવ્યું માળાએ ! 'ઔપશમિક સમ્યગ્દષ્ટિને...' કહે છે કે, ક્ષાયિક થયું ન હોય પણ જેમ પાણીમાં મેલ હોય અને મેલ બેસી જાય અને પાણી જેમ નીતરી જાય પણ મેલ અંદર હોય, એમ આત્મામાં અંતર અનુભવમાં મિથ્યા ભ્રાંતિ છે એ ઠરી ગઈ હોય એને અહીંયાં ઉપશમ સમકિત કહે છે. પહેલામાં ક્ષય થઈ ગઈ ગયું હોય એને ક્ષાયિક કહે છે. ક્ષય એટલે ? ઈ પાણીમાં જેમ મેલ છે એ એકદમ પૂર્ણ કાઢી નાખીને એકલું નિર્મળ થઈ જાય એમ આત્મા પૂર્ણાનંદના નાથને ક્ષાયિક સમકિત દ્વારા પ્રતીત કરે એને તે સંબંધીના પ્રકારના બંધના કારણો ત્યાં ન હોય. એમ ઉપશમ સમકિતીને પણ... આ..હા..હા...! છે ?

મિથ્યાત્વ તેમ જ અનંતાનુબંધી કષાયો માત્ર ઉપશમમાં - સત્તામાં - જ હોવાથી

સત્તામાં રહેલું દ્રવ્ય ઉદયમાં આવ્યા વિના...' કહે છે કે, ભલે નિર્મળતા એકલી બહાર આવી નહિ પણ નિર્મળતા થઈ છે તેમાં મલિનતાનો અંશ, સત્તામાં કર્મનો અંશ પડ્યો છે પણ એ સત્તામાં પડ્યો છે ઈ બહાર આવ્યા વિના આત્માને મલિનતા થાય નહિ. આ..હા...! 'ઉપશમમાં-સત્તામાં-જ હોવાથી સત્તામાં રહેલું દ્રવ્ય...' (અર્થાત્) જડ કર્મ 'ઉદયમાં આવ્યા વિના તે પ્રકારના બંધનું કારણ થતું નથી; અને ક્ષાયોપશમિક સમ્યગ્દષ્ટિને પણ...' ત્રણે લીધા. 'સમ્યક્ત્વમોહનીય સિવાયની...' સમકિત મોહનીય છે. જરીક અંદર સૂક્ષ્મ(પણે છે). 'છ પ્રકૃતિઓ વિપાક-ઉદયમાં આવતી નથી તેથી તે પ્રકારનો બંધ થતો નથી.' આહા..હા...! આટલામાં કેટલું નાખ્યું છે, લ્યો ! પંડિતજી અર્થ કરે છે, હોં ! 'હેમરાજજી પંડિત' એણે મૂક્યું. મૂળ પાઠ છે 'કુંદકુંદાચાર્યદેવ'નો શ્લોક છે અને 'અમૃતચંદ્રાચાર્યદેવ'ની ટીકા છે અને આ અર્થ પંડિતજીનો છે. આ..હા...!

આત્મા એટલે શું કંઈ ખબર નથી. આત્મા એટલે આ બીજાનું કાંઈક કરે ને કરી દે, હાલે ને ચાલે ને આ ને તે... અરે...! પ્રભુ ! આત્મા શું ? બાપુ ! તને ખબર નથી. અનંત કાળ થયો. ચોરાશીના અવતાર(માં) સાધુ પણ અનંત વાર થયો, હજારો રાણી છોડીને મુનિ થયો પણ રાગથી ભિન્ન આત્મજ્ઞાન કર્યા વિના એના પરિભ્રમણ મટ્યા નહિ. આહા..હા...! એ આવે છે ને ? 'છ ઢાળા'માં આવે છે. 'મુનિવ્રત ધાર અનંત બૈર ઐવેયક ઊપજાયો' 'છ ઢાળા'માં આવે છે, 'છ ઢાળા' ! 'મુનિવ્રત ધાર અનંત બૈર ઐવેયક ઊપજાયો પણ આત્મજ્ઞાન બિન લેશ સુખ ન પાયો' આ..હા...! પણ ભગવાનઆત્મા...! આ..હા..હા...! એ દયા, દાન, વ્રતના વિકલ્પથી પણ ભિન્ન અંદર છે એવા અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ ન આવ્યો અને પંચ મહાવ્રતાદિ અનંતવાર પાળ્યા પણ એમાં કાંઈ ભવ ઘટ્યો નહિ. આહા..હા...! આવી ચીજ છે.

'અવિરતસમ્યગ્દષ્ટિ વગેરેને જે...' ત્યારે કહે કે, સમ્યગ્દર્શન, આત્માનું ભાન થયું છતાં એને હજી 'ચારિત્રમોહનો ઉદય વર્તે છે...' અસ્થિરતાનો ઉદય વર્તે છે. સમ્યગ્દર્શન થયા છતાં હજી પૂર્ણ અંદર સ્વરૂપમાં ઠરતો નથી. ચરવું - ચારિત્ર એટલે ચરવું, ચરવું એટલે રમવું. આનંદસ્વરૂપ ભગવાનનું ભાન થઈ અને ઓળખાણ થઈને પછી એમાં રમવું એનું નામ ચારિત્ર. ચારિત્ર કોઈ ક્રિયાકાંડ ને પંચ મહાવ્રત ને નગ્નપણું એ કોઈ ચારિત્ર નથી. આહા..હા...! આત્મા અતીન્દ્રિય આનંદની મૂર્તિનું જ્ઞાન થઈ 'આ વસ્તુ છે' એમ ભાન થયું પછી એમાં ઠરે એનું નામ ચારિત્ર કહેવાય છે. એ (વખતે જે) ચારિત્ર(મોહનો) જ્યાં સુધી ઉદય વર્તે છે (એટલે કે) સ્થિરતા નથી 'તેમાં જે પ્રકારે જીવ જોડાય...' સમ્યગ્દર્શન છે, આત્મજ્ઞાન છે પણ પૂર્વ(નું) ચારિત્રમોહનીયનું કર્મ પડ્યું છે એ ઉદયમાં આવે છે, પ્રગટ થાય છે ત્યારે જે પ્રકારે જોડાય તેને નવો બંધ થાય, 'જોડાય છે તે પ્રકારે તેને નવો બંધ થાય છે;...' પૂર્વનો (ઉદય) આવ્યો માટે એનાથી જ એને વિકાર થાય એમ નહિ. જેટલો

પોતે કરે તે પ્રકારે તેને વિકાર થાય. ધર્મીને પણ, હોં ! સમકિતીને પણ ! આહા..હા...! અસ્થિરતાનો રાગ-દ્વેષ હોય છે. આ..હા...!

‘તેથી ગુણસ્થાનોના વર્ણનમાં...’ ગુણસ્થાન એટલે જેમ મેડીએ ચડવામાં દાદરાના પગથિયાં છે એમ આત્માની પૂર્ણ દશા પામવામાં ચૌદ પગથિયાં છે. આ..હા..હા...! વાતે વાતે ફેર લાગે. આ..હા...! છે ? (અવિરતસમ્યગ્દષ્ટિ આદિ) ‘ગુણસ્થાનોએ અમુક અમુક પ્રકૃતિનો બંધ કહ્યો છે. પરંતુ આ બંધ અલ્પ હોવાથી તેને સામાન્ય સંસારની અપેક્ષાએ બંધમાં ગણવામાં આવતો નથી.’ ઈ શું કહ્યું ? કે, જેને આ આત્માનો અનુભવ થાય છે, અતીન્દ્રિય આનંદનો જ્યાં સ્વાદ આવે છે એને ભલે ચારિત્રનો દોષ આવે, રાગ હોય, પુણ્ય હોય, પાપ હોય એવા ભાવ આવે પણ એની અહીં મુખ્યતા નથી. એનું એને વિશેષ બંધન નથી અને બંધનમાં હોય છતાં તેની સ્થિતિ ને રસ વિશેષ નથી. મૂળિયું કાપી નાખ્યું. જેણે મૂળ કાપ્યું એના પછીના પાંદડાં સૂકાવાને હવે વાર નહિ લાગે. આહા..હા...! આકરું કામ છે. એમ જેણે મિથ્યાત્વનું મૂળ તોડી નાખ્યું અને સમ્યગ્દર્શન જેણે પ્રગટ કર્યું... આ..હા..હા...! એને હવે ચારિત્રનો દોષ છે.

‘ભરત’ ચક્રવર્તી સમકિતી હતા, ઇન્નુ હજાર સ્ત્રી હતી. ‘શ્રેણિક’ રાજા ! હજારો રાણી ને ક્ષાયિક સમકિતી ! તીર્થંકર ગોત્ર બાંધ્યું છે. અત્યારે પહેલી નરકમાં ગયા છે પણ ત્યાંથી નીકળીને આવતી ચોવીશીમાં તીર્થંકર થવાના. વ્રત ને તપ ને ચારિત્ર નહોતું. અંતરના વ્રત ને તપ, હોં ! આ બહારના વ્રત, તપ કરે એ તો રાગની ક્રિયાકાંડ, સંસાર છે. અંતરમાં સ્વરૂપમાં વીંટાઈ જવું અને અંદર ઠરી જવું. આ..હા..હા...! આનંદસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મામાં ભાન થઈને ઠરી જવું, અંદર જામી જાવું. આ..હા..હા...!

બરફની જેમ મોટી પાટ હોય છે ને ? ‘મુંબઈ’માં પચાસ પચાસ માણની (હોય છે). ઠંડી પાટ આમ મોટી પચાસ પચાસ માણની ! બરફ ! એમ આ ભગવાન અંદર શાંતરસની મોટી પાટ છે. અરે..રે...! કેમ બેસે ? અવિકારી શાંતરસની પાટ છે આ પ્રભુઆત્મા ! આ..હા..હા...! એનું જેને ભાન થયું એને હજી અસ્થિરતાનું કારણ દોષ છે પણ ‘તેને સામાન્ય સંસારની અપેક્ષાએ બંધમાં ગણવામાં આવતો નથી.’ સામાન્ય એટલે મિથ્યાત્વ. મિથ્યાત્વથી જે સંસારબંધ થાય એવો સમ્યક્દષ્ટિને ચારિત્રના દોષથી એટલો બંધ એવો થતો નથી. સામાન્ય સંસાર એટલે અનંત સંસારનું કારણ જે મિથ્યાત્વ (તે સામાન્ય સંસાર). આહા..હા...! છે ?

અલ્પ ‘સામાન્ય સંસારની અપેક્ષાએ...’ ભાષા શું કહે છે ? સામાન્ય સંસાર એટલે ? કે જે આત્મા આનંદ ને શુદ્ધ ચૈતન્યઘન છે એવું ભાન ન હોવાથી વિપરીત માન્યતા છે કે, પુણ્ય ને દયા, દાન એ મારા અને એનાથી મારો લાભ એવો જે મિથ્યાત્વભાવ એ મુખ્ય સંસાર છે. એ મિથ્યાત્વ ભાવ એ સંસાર છે. એ સંસાર – સામાન્ય સંસાર એટલે અનંત છે. એવો એ સંસાર સમકિતીને હોતો નથી. આહા..હા...! સમજાય છે ?

‘પરંતુ આ બંધ અલ્પ હોવાથી તેને સામાન્ય સંસારની અપેક્ષાએ બંધમાં ગણવામાં આવતો નથી.’ આહા..હા...! ‘સમ્યગ્દષ્ટિ ચારિત્રમોહના ઉદયમાં...’ ધર્મી છે (કે જેને) આત્માનું જ્ઞાન થાય છે ત્યારે તેને જરી રાગ આવે છે, છતાં તે, તે રાગ(માં) ‘સ્વામિત્વભાવે તો જોડાતો જ નથી,...’ એ રાગ – વિકલ્પ છે ઈ મારો છે એ રીતે રાગમાં જોડાતો નથી. અસ્થિરતાથી જોડાય છે પણ મારો છે એવા સ્વામિપણે જોડાતો નથી. આહા..હા...! આ કઈ જાતનો ઉપદેશ ? કઈ જાતની આ વાત ? બાપા ! આ તો જુદી છે, દુનિયાથી જુદી છે, બાપા ! આખી દુનિયાને જાણીએ છીએ ને ! આહા..હા...! ધર્મની રીત અને ધર્મથી વિરુદ્ધ શું છે એ વાતું જ કોઈ અલૌકિક છે, બાપુ ! લોકને બિચારાને પડી છે ક્યાં ? વેપારમાં ચડે ને બે-પાંચ-પચાસ હજાર, લાખ-બે લાખ મળે એટલે જાણે કે આહા..હા...! નોકરીમાં પાંચ હજારનો પગાર (હોય) ને એમાં દસ હજારનો થઈ જાય (તો કહે), લાપસી માંડો ! શું ધૂળમાં છે હવે ? આહા..હા...! એકલા પાપ છે, બાપા !

પ્રભુ અંદર સચ્ચિદાનંદ નિર્મળ આત્મા સ્વભાવે સ્ફટિક જેવો પડ્યો છે. જેમ નિર્મળ સ્ફટિક તેમ પ્રભુ નિર્મળ અંદર છે. પણ જેમ એ સ્ફટિકને લાલ ને પીળા ફૂલ હોય છે તેથી અંદર લાલ, પીળી ઝાંચ દેખાય, એમ પ્રભુ આત્મામાં પૂર્વના કર્મના નિમિત્તમાં જોડાતા અંદર રાગ ને દ્વેષની ઝાંચ દેખાય, પણ એ રાગ-દ્વેષના સ્વામિપણે ધર્મી ન થાય. આહા..હા...! અજ્ઞાની તો જ્યાં હોય ત્યાં મેં કર્યું, મેં કર્યું, મેં કર્યું, મેં કર્યું (માને છે).

મુમુક્ષુ :- કોણે કર્યું ?

ઉત્તર :- કરે કોણ ? ઈ વસ્તુ નથી એની ? એની દશા એના જડથી, એનાથી થાય છે. બીજો આત્મા અને બીજા પરમાણુ છે એની પર્યાય – અવસ્થા એનાથી થાય. આહા..હા...! કીધું ને ? બાપુ ! આકરું પડે. આ હાથ જુઓને આમ ચાલે છે આ, ઈ પરમાણુ છે કે નહિ ? જડ છે કે નહિ આ ? અજીવતત્ત્વ છે કે નહિ ? એમાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ ભર્યા છે કે નહિ ? એની અવસ્થા આમ થવાની અવસ્થા એને લઈને થાય છે, આત્માને લઈને નહિ. આકરી વાતું છે. દુનિયાથી જુદી જાત છે. પ્રત્યક્ષમાં તો જ્યારે પક્ષઘાત થાય ત્યારે ખબર નથી પડતી ? ઘણી પ્રેરણા કરે પણ એની જડની અવસ્થા થવાની ન હોય ઈ પરથી થાય એ ત્રણકાળમાં ન થાય. આહા..હા...!

‘લાભુભાઈ’ બિચારા પડ્યા છે અત્યારે, ‘વડોદરા’માં ! ૬૮ વર્ષની ઉંમર. ૩૫ વર્ષથી તો બ્રહ્મચર્ય છે. ૩૩ વર્ષની ઉંમરે બ્રહ્મચર્ય લીધું. કોણ જાણે શું થયું, ચાલતા ચકરી આવી ગઈ. બેશુદ્ધ છે. અંદર સ્થિતિ બેશુદ્ધ છે. ‘વડોદરા’ ! અહીં રહેતા ને અહીં બેસતા. આહા..હા...! ૩૩ વર્ષની ઉંમરે જાવજીવનું બ્રહ્મચર્ય લીધું. એક દીકરો અને એક દીકરી થઈ. અમારી પાસે (સંવત) ૨૦૦૦ની સાલમાં ‘રાજકોટ’માં (પ્રતિજ્ઞા લીધી). એનો બાપ વિરોધમાં, છતાં પોતે ૩૩ વર્ષની ઉંમરે જાવજીવ બ્રહ્મચર્ય(ની પ્રતિજ્ઞા લીધી). ૩૫ વર્ષ એને થયા અને ૩૩

(પોતાની ઉંમર એટલે અત્યારે) ૬૮ થયા. અત્યારે બિચારા... આહા..હા...! ચકરી આવી ગઈ છે આમ. હેમરેજ થયું છે, બેશુદ્ધ પડ્યા છે. આ..હા..હા...! આ જડની દશા, ભાઈ ! તારી રાખી નહિ રહે, ભાઈ ! બાપા ! અમે ધ્યાન રાખીએ તો જડમાં આમ થાય. નહિ તારું ધ્યાન ત્યાં ન કામ આવે, બાપા ! આહા..હા...! જડની જે અવસ્થા જે સમયે - કાળે જે જડની દશા થવાની તે થવાની જ છે. આત્મા કરી શકે નહિ, આત્મા રોકી શકે નહિ. આહા..હા...! ત્યારે પછી આ દુનિયાના ડાહ્યા શી રીતે કહેવા ? દુનિયાના ડાહ્યા કોને કહેવાય ? વેપાર કરે, ધંધા કરે, આ વકીલાત કરે. લ્યો, 'રામજીભાઈ' વકીલાત કરતા, ઈ વખતે વકીલોમાં હોશિયાર કહેવાતા. આ..હા...! ધૂળમાંય નહિ, બધા અભિમાન હતા. આહા..હા...!

અરે...રે...! પ્રભુ ! તું કોણ છો ? આત્મા ! આત્મા એટલે શું ? એ અતીન્દ્રિય જ્ઞાન ને અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર તે આત્મા ! આ..હા...! અરે... પ્રભુ ! તને ખબર નથી. એ પુણ્ય દયા, દાન, વ્રત પરિણામના વિકલ્પ ઊઠે એ પણ તું નહિ, એ તને નુકસાનકારી. આહા..હા...! કેમ બેસે ? આખી દુનિયા જ્યાં ત્યાં અભિમાને ચાલી છે. આનું કર્યું, આનું કર્યું ને આનું કર્યું... આહા..હા...!

પ્રભુ ! તું તારી સત્તામાંથી બહાર તો નીકળતો નથી. તારું જે હોવાપણું છે એમાંથી બહાર નીકળતો નથી તો બહારનું કોનું કરીશ તું ? આહા..હા...! અને જગતની ચીજો છે તે તેની અવસ્થાના કાર્ય વિના, એ ચીજ અવસ્થા વિના હોતી નથી. કોઈપણ અવસ્થા તે તે જડ, ચૈતન્યની એનાથી હોય છે. એનાથી હોય એમાં ત્યાં તું શું કરી દેવે ? આહા..હા...! બાયડી, છોકરાને સાચવીએ છીએ, છોડીયું મોટી છે એને ઠેકાણે પાડી, છોકરાઓ સારે ઠેકાણે વરાવ્યા. મૂઠ છો ! આ..હા...! મિથ્યાદષ્ટિ મિથ્યાત્વના અસત્ય ભાવને સેવનારા સંસારના મૂળિયા સેવે છે. આહા..હા...! આકરી વાત છે, ભાઈ !

અહીં એ કહે છે, સમક્રિતીને જરી રાગ-દ્વેષ થાય. 'તે નિશ્ચયદષ્ટિમાં જોડાણ જ નથી.' આ..હા...! છે ? 'સ્વામિત્વભાવે તો જોડાતો જ નથી, માત્ર અસ્થિરતારૂપે જોડાય છે;...' એ અસ્થિરતારૂપ જોડાય છતાં નિશ્ચયદષ્ટિમાં જોડાણ નથી. આહા..હા...! 'માટે સમ્યદષ્ટિને રાગદ્વેષમોહનો અભાવ કહેવામાં આવ્યો છે.' આ અપેક્ષાએ. 'જ્યાં સુધી કર્મનું સ્વામીપણું...' છે... આહા..હા...! 'નિષ્કામ કામ કરવા' એમ અજ્ઞાનીઓ કહે છે. નિષ્કામ (કામ) કરવા, એ વાત જ મૂઠ છે. પરનું કરી શકું એ જ વાત નિષ્કામ નથી, એ જ મિથ્યા અભિમાન છે. આહા..હા...! અનાસક્તિએ કામ લેવું, એમ બધા બોલે છે. ઘણું એ બધું આવે છે. અભિમાનીઓ બધા ! નિષ્કામ કરવું, કામ કરવું (એ) નિષ્કામ કરવું. એના ફળની આશા ન રાખવી. અહીં તો કહે છે કે, પરનું કાંઈ કરી શકું છું એ માન્યતા જ મિથ્યાત્વ ને ભ્રમ ને સંસાર મોટો છે. આહા..હા...!

જે જુદી ચીજ છે તેનું જુદાપણું ત્યારે રહે કે તેના કાર્ય બીજો ન કરી શકે અને

એનાથી તું જુદો, તારું કાર્ય તે ન કરી શકે. ત્યારે તો તે જુદા જુદાપણે રહી શકે. નહિતર તો એક થઈ જાય. આહા..હા...! આવું સાંભળવા મળવું મુશ્કેલ પડે. છે દુનિયા જોઈ છે ને, બાકી આખી દુનિયા જોઈ (છે). આ..હા...!

અહીં કહે છે, ‘જ્યાં સુધી કર્મનું સ્વામીપણું...’ રાખે. કંઈ પણ રાગ, દયા, દાનના પરિણામ થાય એનું ધણીપત્તું કરે (અર્થાત્) ઈ મેં કર્યું, મેં કર્યું, મારું સ્વરૂપ છે. (એમ) ‘કર્મના ઉદયમાં જીવ પરિણમે છે ત્યાં સુધી જ જીવ કર્મનો કર્તા છે;...’ ત્યાં સુધી તો જીવ રાગનો ને પરનો કર્તા માને છે. આહા..હા...! આ મોટી દુકાને બેસતા હોય ત્યારે (ધંધો) નહિ કરતા હોય ? થડે આમ બરાબર બેસે, પાંચ પાંચ હજારની પેદાશ કરે, ત્યો ! કર્મી છોકરા જાગે. કર્મી... કર્મી ! ધર્મી નહિ. કર્મી છોકરા જાગે મોટા, પાંચ પાંચ હજાર પેદા કરે. ધૂળેય નથી સાંભળને ! એ તો જગતના પરમાણુ છે તે આવવાના હોય એ આવે, જવાના હોય એ જાય. ઈ તારી બુદ્ધિને લઈને આવ્યા છે (એમ નથી). આહા..હા...! એનો તું કર્તા થા છો, મારી હોશિયારીથી એ પૈસા આવ્યા. મૂઢ છો ! ભલે બહાર(માં) મોટો પંડિત કહેવાતો હોય.

મુમુક્ષુ :- હોશિયારને તો નોકરીએ રાખે.

ઉત્તર :- નોકરીએ રાખે, ઈ એના પુણ્ય હોય તે પ્રમાણે આવ્યા વિના રહે નહિ. ઘણા બુદ્ધિના બારદાન જોયા છે ને અમે. બારદાન સમજાણું ? ખાલી ! પાંચ પાંચ હજાર પેદા કરે, દસ દસ હજાર પેદા કરે. ઘણા જોયા છે ને ! (સંવત) ૧૯૬૪-૬૫ની વાત હશે, ૬૫-૬૬ ! અમારી ‘પાલેજ’માં દુકાન હતી ને ! માલ લેવા ગયેલા (ત્યાં) એક ખોજો જડ જેવો હતો. (સંવત) ૧૯૬૫-૬૬ની વાત છે. પચાસ હજાર તે દિ’ પેદા કરતો. પચાસ હજાર વર્ષના ! અત્યારને હિસાબે એના પચીસગુણા ગણો. એમાં બુદ્ધો (-બુદ્ધિ) શું કામ આવે ? બુદ્ધિના ખાં હોય (એને) બે હજાર પેદા કરવા પરસેવા ઉતરે અને બુદ્ધિના બારદાન હોય ઈ લાખો પેદા કરે. એની સાથે - પરની સાથે શું સંબંધ છે ? બાપુ ! તને ખબર નથી. આહા..હા...!

ઈ અહીં કહે છે. ‘ઉદયનો જ્ઞાતાદૃષ્ટા થઈને...’ જોયું ? ધર્મી થતાં, આત્માનું જ્ઞાન થતાં જે કાંઈ રાગ-દ્વેષાદિ આવે તેને જ્ઞાતા-દૃષ્ટા એટલે જાણનાર-દેખનાર રહે. ‘પરના નિમિત્તથી માત્ર અસ્થિરતારૂપે પરિણમે ત્યારે કર્તા નથી,...’ આ..હા..હા...! ઈ રાગની અસ્થિરતા ધર્મી જીવને - ધર્મનું, આત્માનું ભાન (છે એને) આવે છતાં તેનો એ કર્તા નથી. આહા..હા...! છે ? ‘કર્તા નથી, જ્ઞાતા જ છે.’ જાણનાર જ છે. ધર્મી તો જ્ઞાતા (છે). આંખ જેમ જાણવાનું કામ કરે. આંખ કોઈ ખાડો પૂરે અને ખાડો કરે, એવું આંખ કરે ? આમ... આમ કરે ? ધૂળ કાઢવી (એવું કરે) ? એમ ભગવાનઆત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ છે ઈ કરે શું કો’કનું ? આ..હા...! એ તો જાણવા-દેખવાનું કામ પોતામાં પોતાથી કરે. આહા..હા...!

મુમુક્ષુ :- પરનું કામ કરવું કે ન કરવું ?

ઉત્તર :- કોણ કરી શકે છે ? ઘણાને જીતાવ્યા હતા. ઈ વખતે મોટા વકીલ કહેવાતા. પાંત્રીસ વર્ષ પહેલા મોટા વકીલ (કહેવાતા) બસે રૂપિયા લેતા !

મુમુક્ષુ :- મોટા પાપી.

ઉત્તર :- બધું પાપ. ઈ ‘મંગળભાઈ’ કહેતા કે, ઈ વખતે વકીલ ઈ હતા. ‘રામજીભાઈ’ના વખતમાં, પાંત્રીસ વર્ષ પહેલા ! અત્યારે ૮૬ (વર્ષ) થયા. આહા..હા...!

અહીં તો કહે છે, પ્રભુ ! તું તારા સિવાય પરના કામ તો અડી શકતો નથી ને પરને અડતો નથી તો કરી શકે ક્યાંથી ? પણ તારામાં જે રાગાદિ થાય એ જો તને ધર્મ ને આત્માનું ભાન હોય તો તે રાગનો સ્વામી થઈને કર્તા ન થાય, જ્ઞાતા-દષ્ટા રહે. આહા..હા...! આટલી બધી શરતું હવે. ધર્મીની શરતું આવી. ભાઈ ! ધર્મ તો જેનાથી જન્મ-મરણના અંત આવે, ચોરાશીના અવતાર – આંટા મટી જાય, પ્રભુ ! (એને ધર્મ કહેવાય). એ તો આત્મા અંદર પૂર્ણાનંદ (સ્વરૂપે બિરાજે છે). આહા..હા...!

‘નરસિંહ મહેતા’એ કહ્યું નથી ? ‘જ્યાં લગી આત્મા તત્ત્વ ચીન્યો નહિ, ત્યાં લગી સાધના સર્વ જૂઠી’ એ..ઈ...! તમારા શેઠને કહ્યું હતું નહિ ? ‘મુંબઈ’ ! પચાસ કરોડ ! પચાસ કરોડ ને ? એમના શેઠ પાસે પચાસ કરોડ (હતા). હમણા ‘મુંબઈ’ (હતા ત્યારે) અમારી પાસે આવ્યો હતો. બૈરાં જૈન અને આદમીઓ બધા વૈષ્ણવ. દર્શન કરવા આવ્યા હતા બિચારા. નાળિયેર ને એક હજાર મૂક્યા હતા. પચાસ કરોડ રૂપિયા છે. એમાં આત્માને શું દાગિયા થયા ?

મુમુક્ષુ :- શેઠ કહેવાય.

ઉત્તર :- શેઠ કહેવાય, હેઠ જાશે. શેઠ બધા હેઠે જાશે, હેઠે ! શેઠ તો એને કહીએ, શ્રેષ્ઠ ! જેણે ચૈતન્ય ભગવાન આનંદનો નાથ અનુભવ્યો, જાણ્યો અને જે રાગનો સ્વામી ન થાય તેને શેઠ અને શ્રેષ્ઠ કહીએ. આહા..હા...! જગતથી જુદી વાત છે, બાપુ ! જગતને જાણીએ છીએ ને ! આ તો નેવું વર્ષ થયા. ૬૭ વર્ષથી તો દુકાન છોડી છે. બધી દુનિયાને (જોઈ છે). દસ હજાર માઈલ તો હિન્દુસ્તાનમાં ત્રણ વાર ફર્યા છીએ. અને આ ચીજ બાપુ ! જુદી કોઈ ચીજ છે, ભાઈ !

એ અહીં સિદ્ધ કરે છે. (જ્ઞાની) અસ્થિરતા(રૂપે) પરિણમે પણ કર્તા નથી તેથી તેને ‘અબંધક કહેવામાં આવ્યો છે.’ વિશેષ કહેશે... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)